

Iszensätta barnperspektiv Före, under och efter Barnahusbesök

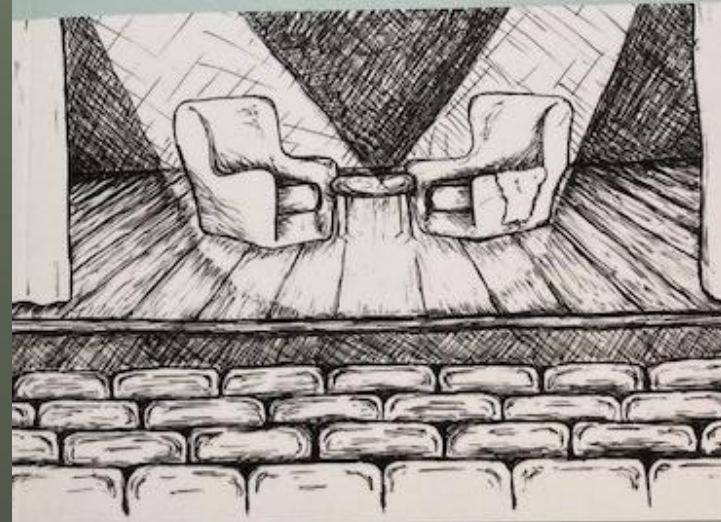
Maria Kläfverud

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

Maria Kläfverud

LUND DISSERTATIONS IN SOCIAL WORK

Dagens presentation

- Bakgrund om Barnahus
- Kort om studien. Delstudie i "Barn i Barnahus –tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv" Forskningsplattformen Hälsa i samverkan, Högskolan Kristianstad, Socialhögskolan, Lunds universitet
- Före Barnahus
- Barnahusbesöket: väntrum, förhörssrum och medhörningsrum
- Efter Barnahus
- Summering och slutsatser
- Frågor

Barnahus

- När ett barn misstänks ha varit utsatt för brott kan flera olika myndigheter involveras i ett barns liv.
- I Barnahus samverkar åklagare, polis, socialtjänst, barnmedicin och rättsmedicin kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott (t.ex. våld och sexuella övergrepp).
- Tanken är att barn ska komma till en barnvänlig miljö i stället för att åka runt till olika platser och prata med olika personer.
- Barnahus består av fyra rum: brottsutredning, skydd, fysisk hälsa och psykisk hälsa. Taket består av kunskap. Rummen inrymmer en verksamhet. (Landberg & Svedin, 2013)
- Samverkan under ett tak.

Barnahus

- Children's Advocacy Center (CAC) startade i Alabama, USA på 1980-talet för att förbättra för barn som utsatts för brott. Det finns över 1000 CAC i USA och det finns ett system för ackreditering (National Children's Advocacy Center, 2019).
- Första Barnahuset i Europa startade på Island 1998.
- 2005 gav regeringen samverkansmyndigheterna Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen i uppdrag att starta Barnahus på försök runt om i Sverige. Syftet var att barnanpassa och höja kvalitén i utredningarna (Ju2005/1181/KRIM).
- Barnahus ska förbättra för barn som misstänks ha varit utsatta för brott och barn ska inte ytterligare traumatiseras i processen (se t.ex. Landberg & Svedin, 2013).
- 2019 fanns 32 Barnahus och 222 av Sveriges 290 kommuner hade tillgång till ett (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).
- Det finns riktlinjer för svenska Barnahus (se Rikspolisstyrelsen, 2009) och europeiska riktlinjer PROMISE (se Lind Haldorsson, 2017).

Barnperspektiv

- Enligt nationella riktlinjer ska samverkan kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott präglas av ett "konsekvent barnperspektiv" och barnets bästa ska vara i fokus (Rikspolisstyrelsen, 2009 s. 4).
- Vad innebär det?

- Intressekollisioner mellan barns behov av skydd och att utreda brott (Åklagarmyndigheten, 2019).
- Tidigare forskning visar ett spänningsförhållande mellan straffrättslig logik och behandlingslogik, samt att den straffrättsliga logiken fått tolkningsföreträde i Barnahussamverkan (Johansson, 2011).
- Det rättsliga har fått stå tillbaka för att psykosociala hänsynstaganden gjorts (Diesen & Diesen, 2010).
- Socialsekreterare berättade att Barnahus kommit till för barn, men blivit bäst för handläggare och samverkansparter (Olsson, 2017a).

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

- Delstudie inom "Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv".
- Barns perspektiv.
- Föräldrars och trygghetspersoners perspektiv.
- Fokus på händelser före, under och efter Barnahusbesök.
- Förflyttning mellan platser och tidpunkter.
- Trygghetspersonens roll och uppdrag.

Metod och material

- Empirin kommer från ett svenskt Barnahus.
- Huvudmaterial: Intervjuer med barn (n=8), föräldrar (n=15) och trygghetspersoner (n=16).

Barnintervjuer	Antal barn	Flickor	Pojkar
6-8 år	3	3	-
14-15 år	5	3	2
Totalt	8	6	2

- Därutöver observationer, deltagande i möten och skriftligt material.

Barn, föräldrar och trygghetspersoner

- Barn som besökt Barnahus för polisförhör.
- Föräldrar vars barn besökt Barnahus för polisförhör.
- Trygghetspersoner (pedagoger eller elevhälsa) som besökt Barnahus tillsammans med barn vid ett eller flera tillfällen.
- Ingår inte i samverkan.
- Kommer till Barnahus på besök.
- Begränsad eller ingen kunskap om Barnahus.
- Före och efter.

Före Barnahus

- Förberedelser utan barnets närvaro.
- Den barnanpassade lokalen (väntrum, förhöringsrum och medhörningsrum).
- Samråd.
- Hämtning av barn.

När vårdnadshavaren är misstänkt

- Barn kan besöka Barnahus tillsammans med vårdnadshavare om denne inte är misstänkt.
- Om vårdnadshavaren, eller någon närstående till vårdnadshavaren, är misstänkt för att ha utsatt barnet kan barnet förhöras av polis utan vårdnadshavarens vetskap eller samtycke.
- Tingsrätten kan förordna en särskild företrädare som kan fatta beslut i vårdnadshavarens ställe.
- Interimistiskt beslut.
- Lag (1999:997) om särskild företrädare för barn.
- Barn hämtas i förskola eller skola för att åka till Barnhuset för förhör.
- Någon som barnet känner t.ex. lärare, förskollärare eller skolkurator följer med som trygghetsperson.

Hämtningen

- Barnet hämtas vanligtvis av en särskild företrädare, som är den som har rättsliga befogenheter att besluta om hur barnet ska komma till Barnahus.
- Barn kände inte till Barnahus före besöket.
- Barn hämtades utan förberedelser en vanlig dag i skolan eller förskolan.
- Från barns perspektiv kan Barnahusbesöket uppfattas som en skolaktivitet.
- Trygghetspersoner hade ingen eller begränsad förkunskap om Barnahus inför besöket.
- Motstridiga förväntningar.

Så känns det lite som man sitter och lär barnen att "ni ska inte följa med några okända människor" och sen så gör man det ändå utan att berätta för mycket för barnet vad det är. Men visst, det är inte samma sak men det är ändå lite så. Jag tror till och med han [barnet] nämnde, han sa något när vi kom tillbaka, "jag får ju egentligen inte följa med folk jag inte känner". Och fråga mig om jag kände denna man [...]. Det är lite så när det kommer någon och hämtar som man inte känner, som kan vara lite jobbigt. (Trygghetsperson)

Information vid hämtning

- Barn fick begränsad information om vart de skulle, vad som skulle ske och varför. De blev enbart tillsagda att följa med.
- Vag information "Det är någon som vill prata med dig".
- "Barnahus" vad säger det?
- Rädsla hos polisen att information om brottsmisstanken och förhöret kan bidra till att barnet lämnar en falsk berättelse i förhör (Landberg & Svedin, 2013).
- Trygghetspersonen kan få instruktioner om att inte säga något till barnet → Obesvarade frågor.

Han [barnet] gjorde ju det till mig när vi gick till bilen. "Var ska vi? Var ska vi? Var ska vi?". Men jag fick inte säga någonting. Men han följde med mig och det var ju inga problem. (Trygghetsperson)

- Den begränsade informationen kunde skapa osäkerhet och rädsla hos barnet.

Ja mycket tankar som snurrade i huvudet. Vad händer nu? Vad kommer nu hända? Vad är det jag nu har gjort? Vad har nu hänt? Har det hänt nåt med mamma? Har det hänt nåt med min syster? Har det hänt nånting med pappa? Och så här.

[...]

Vissa frågor sa de "det får du vänta och se" och så här "du får ta det med den vi träffar där" och så. (14 år)

Alltså, allt jag visste var att vi skulle köra dit. Men var [den misstänkte] där eller? (14 år)

- I samband med hämtning blev barn bara tillsagda att följa med, men det finns undantag.

Så sa jag "är det okej?" för att man ville vara snäll. Det gjorde han [barnet]. Men sen efteråt tänkte jag "varför sa jag så?" för tänk om han hade sagt nej. Vad hade jag då gjort? (Trygghetsperson)

Trygghetspersonen

- Utses med kort varsel.
- Valet av trygghetsperson.
- Trygghetspersonens betydelse.
- Trygghetspersonen förväntas förmedla trygghet i situationen som kan vara obekant även för trygghetspersonen.

[...] alltså även om jag var orolig och så, så försökte jag i alla fall att inte visa att här var nånting som var skrämmande eller konstigt eller märkvärdigt på något sätt utan att det här är nånting som ska göras i dag och så. (Trygghetsperson)

Det ses som viktigt att förhöret blir av och utgångspunkten är att det är i barnets intresse att brott som barnet utsatts för klaras upp (Åklagarmyndigheten, 2019).

Det som hände med min son då var att han är ju väldigt känslig och speciellt för förändringar, att när de kommer dit [till förskolan] så får de tvinga med honom och locka [...] för att han ska åka i väg och man avbryter inte det här fastän han blir jätteledsen. [...] Och ingen som helst stans så stoppas den här situationen. Jag kan ju tycka att det är jättebra i efterhand eftersom sanningen kom fram, men alltså det är fruktansvärt ur barnets perspektiv. Alltså att man överhuvudtaget tar honom från en förskola. (Förälder)

På väg till Barnahuset

- Förflyttning från förskola/skola till Barnahuset.
- Förflyttning mellan platser och roller (jfr Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000).
- Förändrade roller och förväntningar: t.ex. elev → misstänkt brottsoffer, lärare → trygghetsperson.
- Relationen mellan barn och trygghetsperson förväntas följa med vid förflyttning.
- Trygghetspersonen blir besökare tillsammans med barnet.

Barnahuset

- Barn, föräldrar och trygghetspersoner uppskattade miljön och mottagande.
- Barnvänlig miljö avslöjar inte vad som ska ske där.
- Polis utan uniform.
- Barnen förknippade Barnahuset med polisen.
- Inga andra besökare på plats.

För att det var inga andra där och det var inget speciellt. Det kändes som alltså, det var ju inte så att man tänkte att det var poliser heller, alltså att det skulle vara något sådant. (14 år)

Väntrummet

- Fika, leksaker och film.
- Trygghetsperson eller förälder finns med.
- Medföljande vuxen kan hjälpa till att motivera barnet.
- Barn och polis bekantar sig med varandra.
- Förberedelse och distraktion.
- Får se förhörssrum och medhörningsrum, visas vad som ska ske.
- Tillåtande.

Att man alltså i skolan och hemma och sådant är det lätt att man blir liksom vuxen. Men där [Barnhusets väntrum] liksom var det mer "ja, ja men gör vad du vill om du sitter där och är 14 år och leker med ett dockhus det bryr inte vi oss om". Liksom det var man fick vara barn om man ville, man fick sitta och vara vuxen om man ville. (14 år)

Förhörssrum

- Barnet ska ensam följa med polisen till nästa rum, utan trygghetsperson eller medföljande förälder.
- Förhörssrummet är sparsamt inrett.
- Barnet förväntas vara aktivt, besvara frågor och minnas detaljer om ett misstänkt brott.
- Olika budskap och förväntningar (berätta eller inte).
- Förväntningarna på barnet skiljer sig åt mellan väntrummet och förhörssrummet.

Här [förhörssrummet] pratar man och därinne [väntrummet] leker man. (8 år)

- På barnets villkor.

Och sen, det var ju väldigt turbulent för min dotter. Hon [barnet] har ju väldigt mycket ångest och grejer [...] så att det var några turer ut och in ur rummet liksom då hon fick komma ut och krama mamma och gråta av sig och sen tillbaka in igen. Det upplevde jag att [polisen] i alla fall gjorde väldigt, väldigt bra. Själva förhören. Det gick väldigt lugnt till om jag förstod det rätt [...] Ja, polisen [...] var väldigt mjuk vid henne och hon skaffade sig ett enormt förtroende [...] Det förväntade jag mig inte att de skulle vara så förstående liksom [...] Ja, själva förhöret var väldigt, väldigt bra. (Förälder)

Medhörningsrum

- Förhöret följs från angränsande *medhörningsrum* och spelas in på video för att barnet inte ska behöva upprepa sin historia.
- Under förhöret tas minst en paus då de medhörande konsulteras.
- Främre och bakre region (*frontstage och backstage*) (Goffman, 1990).
- Barnet får inte alltid veta vilka som följer förhöret från medhörningsrummet.
- Barnet ska inte träffa så många.
- Barn har rätt att få veta vilka som följer förhöret (Rikspolisstyrelsen, 2009).

Efter Barnahus

- Återvända till förskola/skola och därefter hem om inte socialtjänsten bedömt barnet vara i behov av omedelbart skydd.
- Vad ska barnet berätta för de andra barnen?
- Inga instruktioner.
- Vita lögner om tandläkarbesök. Motstridiga förväntningar.
- Dagen fortsätter som "en vanlig skoldag".
- Andra roller och förväntningar.
- Barnahuset i en parentes.
- Socialsekreterare har förutsatt att trygghetspersonen och/eller den särskilda företrädaren gett barnet stöd efteråt (Olsson, 2017a).
- Hemkomst och återförening med föräldrarna.

- Modellen "*Efter barnförhöret*" (Elfström, Landberg & Olofsson, 2017)

Efter Barnahus

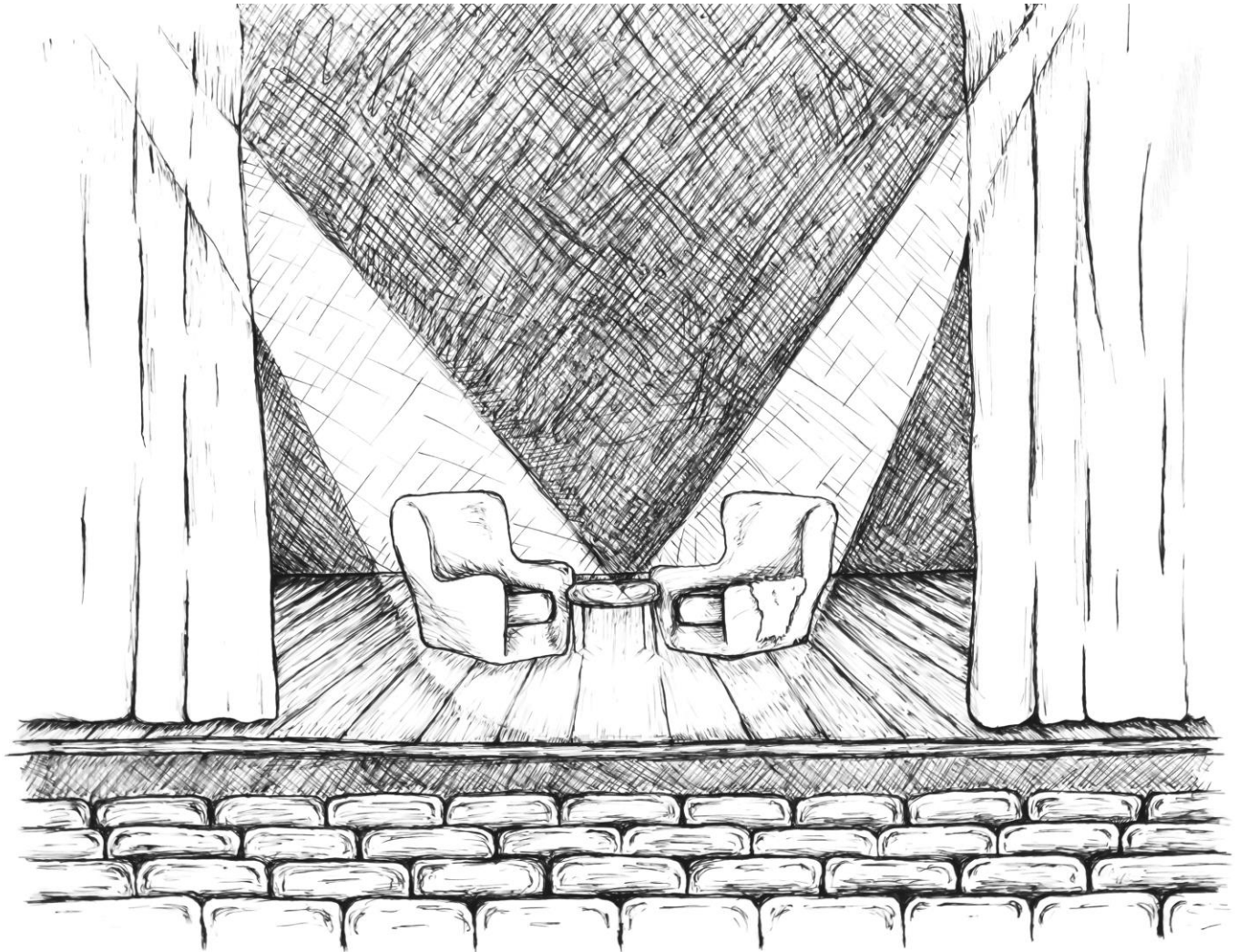
- Processer för brottsutsatta barn kan vara livslånga (Landberg, Kaldal & Eriksson, 2020).
- Läkarundersökning och socialtjänstens utredning sker utanför Barnahuset.
- Att barnet förhörts på Barnahus omnämns ibland, men inte alltid i socialtjänstens utredning (Olsson, 2017b).
- Information efteråt. Direktkontakt med barnet eller via föräldrarna?
- Att inte bli trodd.

När vi pratar om barn så kan vi ha jättefina Barnahus med många professioner som i den timmen tar hand om ett barn, men när barnet går därifrån så vet jag [barnet] fortfarande inte planen. Jag får gå hem till mina vårdnadshavare kanske som jag har varit med och berättat om, som har gjort att min [skolpersonal] har gjort en orosanmälan och där ska jag nu bo fast jag har berättat så mycket om dem. (Trygghetsperson)

Summering och slutsatser

- Vikten av att inkludera intilliggande moment (före och efter) för att undvika oväntade eller oönskade konsekvenser.
- Förändrade förväntningar och motstridiga förväntningar.
- Trygghetspersonen har en viktig roll nära barnet.
- Vikten av flexibilitet i mötet med barn.
- Vad som betraktas som barnperspektiv måste skapas i varje unik situation och möte.

Tack!

Referenser

- Ashforth, B. E. (2000). *Role transitions in organizational life. An identity-based perspective*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Ashforth, B. E., Kreiner, G. E. & Fugate, M. (2000). All in a day's work. Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management Review*, 25(3), 472–491. doi:10.5465/AMR.2000.3363315
- Barnafrid Nationellt kunskapscentrum (2019). *Slutrapport. Utvärdering av Barnahus S2018/00212/FST*. Linköping: Linköpings universitet.
- Diesen, C. & Diesen, E. (2010). Särskilt yttrande av Christian Diesen och Eva Diesen. I: A. Kaldal, C. Diesen, J. Beijer & E. Diesen (red.), *Barnahusutredningen 2010* (s.153–158). Stockholm: Jure.
- Elfström, H., Landberg, Å. & Olofsson, G. (2017). *Efter barnförhöret. En modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Goffman, E. (1990). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin.
- Johansson, S. (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
- Kläfverud, M. (2021). *Iscensätta barnperspektiv. Före, under och efter Barnahusbesök*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
- Landberg, Å., Kaldal, A. & Eriksson, M. (2020). *Delaktighet genom kunskap, kontroll och gemenskap. Barnets väg genom Barnahus*. Lund: Studentlitteratur.
- Landberg, Å. & Svedin, C.-G. (2013). *Inuti ett Barnahus. En kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter*. Stockholm: Linköpings universitet och Rädda barnen.
- Lind Haldorsson, O. (2017). *European Barnahus quality standards. Guidance for multidisciplinary and interagency response to child victims and witnesses to violence*. The PROMISE Project series. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle.
- National Children's Advocacy Center (2019). *History*. Hämtad 2020-05-24 från <https://www.nationalcac.org/history/>
- Olsson, A-M. E. (2017a). *Barn i Barnahus. En främmande fågel i Socialtjänstens service och familjesystem*. Kristianstad: Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, Högskolan Kristianstad.
- Olsson, A-M. E. (2017b). *Barns hälsa. Barn i Barnahus och BBIC-utredningar*. Kristianstad: Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, Högskolan Kristianstad.
- Regeringsbeslut Ju2005/1181/KRIM. *Uppdrag att medverka till etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott*.
- Rikspolisstyrelsen (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott och kriterier för landets Barnahus*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Åklagarmyndigheten (2019). *Brott mot barn. Åklagarens barnhandbok*. Göteborg: Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum.